SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1891

av Denis Begic m.fl. (S)

Rättvisare elpriser i hela landet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur regleringen av elnäten kan utvecklas för att ge rimliga och mer likvärdiga elnätsavgifter och en stärkt leveranssäkerhet i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

El är ingen lyxvara. Det är det som håller huset varmt, maten kall och företaget igång. Ändå har elräkningen blivit en av de mest orättvisa kostnaderna i svenska hushåll – inte för att människor slösar, utan för att de bor där de bor och är anslutna till det nät de är anslutna till. Man kan byta elhandlare. Man kan inte byta elnät.

Ett monopol som tar betalt som en marknad

Elnätet är ett naturligt monopol. Det är just därför prisregleringen måste vara stark. I dag är den inte det. Energimarknadsinspektionens egen rapport Utfallet av regleringen av elnätsavgifter (Ei R2026:05) visar att hushållens elnätsavgifter har ökat med 115 procent sedan 2005, samtidigt som KPI har stigit med 49 procent. Elnätsföretagens vinstmarginaler låg på 16–23 procent under 2020–2024, och avkastningen på eget kapital var högre än inom både elhandel och elproduktion – trots att risken i en

monopolverksamhet är lägre. Under samma period lämnade branschen omkring 20 miljarder kronor i koncernbidrag.

Det är svårt att se det som något annat än en överföring från hushåll och småföretag till ägare, i en verksamhet där kunderna saknar varje möjlighet att välja bort leverantören.

Ei arbetar nu med en ny metod för intäktsramsregleringen, bland annat en förändrad värdering av anläggningar och en så kallad totexmodell som ska ge starkare incitament till kostnadseffektivitet. Det är bra. Men regleringen har skärpts förut, och avgifterna har ändå fortsatt uppåt. Riksdagen bör därför ge en tydlig politisk signal: regleringen ska utformas så att kunderna betalar för effektiva kostnader och en rimlig avkastning – inte mer.

Pengarna ska gå till näten, inte bara till ägarna

Den som har varit utan ström i flera dygn efter en storm vet vad ett eftersatt elnät kostar, i kalla hus, förstörd mat och förlorade arbetsdagar. När elnätsföretag år efter år redovisar höga vinster och stora koncernbidrag, samtidigt som ledningar fortfarande hänger i skogen på landsbygden, är något fel. Det bör därför ses över om utdelningar och koncernbidrag kan knytas till att företaget uppfyller tydliga krav på investeringar i leveranssäkerhet och robusthet, till exempel vädersäkring och kablifiering där det behövs. Det handlar inte om att förbjuda vinst, utan om att se till att den inte tas ut på bekostnad av ett säkert elnät.

Var du bor ska inte avgöra vad du betalar

Skillnaderna i elnätsavgift mellan olika delar av landet är i dag mycket stora. Enligt Nils Holgersson-gruppens kartläggning för 2026 är det dyraste elnätet mer än dubbelt så dyrt som det billigaste, och elnätsavgifterna steg i genomsnitt med omkring 8 procent mellan 2025 och 2026. Skillnaderna går inte alltid att förklara med nätets längd eller hur glest befolkat området är – de följer ofta vem som äger nätet.

Sverige har en lång tradition av att hela landet ska leva och att grundläggande infrastruktur ska vara tillgänglig på likvärdiga villkor. Det gäller post, tele och bredband. Det borde gälla el. Regeringen bör därför se över möjligheten till en modell som utjämnar orimliga skillnader i elnätsavgifter mellan olika delar av landet, utan att försvaga incitamenten för effektiv drift.

Effektavgifterna får inte bli en dold prishöjning

Alla elnätsföretag ska enligt nuvarande regler ha infört effektavgifter senast den 1 januari 2027. Tanken – att jämna ut belastningen på nätet – kan vara god. Men i praktiken har modellen blivit svår att förstå för vanliga kunder, och Nils Holgersson-gruppens kartläggning visar att de företag som infört effektavgifter i genomsnitt höjt sina priser betydligt mer än övriga företag. Många hushåll, inte minst äldre och de som bor i hus med elvärme, har små möjligheter att flytta sin förbrukning. Utformningen av effektavgifterna bör därför ses över så att de blir begripliga och inte fungerar som en bakdörr för höjda avgifter.

Landsbygden ska inte vara sist i kön

Långvariga elavbrott drabbar framför allt landsbygden – hushåll, lantbruk och småföretag som inte har någon reservlösning. Kraven på leveranssäkerhet och nivåerna på avbrottsersättning bör ses över så att de speglar vad ett långvarigt avbrott faktiskt kostar den som drabbas, och så att elnätsföretagen får starkare skäl att förebygga i stället för att ersätta i efterhand.

Starkare offentligt ägande där det gör nytta

Många kommunalt ägda elnätsföretag håller i dag lägre avgifter än de stora kommersiella aktörerna. Samtidigt riskerar mindre kommunala bolag att köpas upp. Socialdemokraterna har föreslagit att en statlig förhandlingsperson tillsätts för att bistå kommunala elnätsföretag som vill gå samman till större och mer motståndskraftiga enheter. Det är en klok och genomförbar väg för att värna lokalt och offentligt ägande av kritisk infrastruktur, och regeringen bör se över möjligheten att genomföra den.

Flaskhalsintäkterna tillhör elkunderna

Svenska kraftnät tar in stora flaskhalsintäkter när elpriset skiljer sig mellan elområdena. Det är pengar som i grunden kommer från elkunderna – och som i hög grad betalas av hushåll och företag i södra och mellersta Sverige. Socialdemokraterna har tidigare drivit att dessa medel ska återföras till hushåll och företag genom lägre priser och nätavgifter. Regeringen bör se över hur flaskhalsintäkterna inom ramen för gällande EU-regler i större utsträckning kan användas för att sänka nätkostnaderna.

En reform som håller över tid

Inget av förslagen i denna motion kräver att staten tar över elnäten. Det som krävs är en stat som tar sitt ansvar för regleringen av ett monopol som alla är beroende av. Målet är enkelt: säker el, till ett rimligt pris, i hela landet.

Denis Begic (S)

Karin Sundin (S) *Matilda Ernkrans (S)*